

Requiescat in pace!

87 éves korában itt hagyta e földi létet dr. Szántó Imre gyermekaneszteziológus és intenzív terápiás nyugalmazott osztályvezető főorvos. Értékes és igényes szakmai munkáját mély hite és filozófikus magasságokban szárnyaló gondolatvilága kísérte utolsó órájáig. 75 éves jubileumán elhangzott gondolataiból idézve emlékezünk rá.

*

» Ifjú koromban poétának, vagy effélének készültem. Jobbnál rosszabb verseket írtam, sőt, idegen költőket is fordítottam, főleg franciákat. 1948 őszén vettek fel a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészkarára, ahová kitüntetéses érettségivel iratkoztam be. A francia szak párttitkára elolvasta egyik fordításomat, melynek utolsó sora így hangzott: „*Mint szentségtartót, őrzöm emlékedet.*” Meglehetősen pontos fordítása volt ez egy gyönyörű *Baudelaire*-vers utolsó sorának (*Esti harmóniák*), ez ellen nem is lehetett semmi kifogás. Csak éppen rossz időben mutogattam, hiszen akkortájt folyt a Mindszenty-per, a *szentségtartónak* így rossz akusztikája volt. Kollégám azzal a megjegyzéssel adta vissza kéziratomat, hogy olvassak inkább Majakovszkijt.

Így lettem orvos. Ugyan nem doktor, csak okleveles orvos, mivel volt egy év, az 1955-ös, amikor az orvosdoktori címet eltörölték, nyilván az egyre sűrűsödő társadalmi feszültségek csökkentésének reményében. Ez azért akkora megkönnyebbülést mégsem hozott, hiszen 56-ban elemi erővel tört ki a vihar, ami azután mindenkit máshová sodort, mint ahol akkor éppen volt.

Így kerültem az Anatómiai Intézetből a *Rubányi*-klinikára sebész gyakornoknak. Később megkaptam a doktori címet, és kicserélték a fekete leckekönyvhöz hasonlító, lehangoló külsejű „orvosi okleveletem” *Nos Rector* kezdetű, latin nyelvű hagyományos diplomára, amiben már azt is feltüntették, hogy tanulmányaimat *summa cum laude* végeztem.

A klinikán nagyon jól éreztem magam, ifjú sebészként összeállítottam a máj akkor még új területnek számító szegment anatómiáját, anatómusai múltam erre predesztinált. Éppen disszertációs előtanulmányként készültem dolgozatomat *Rubányi* profes-

szornak benyújtani, amikor hívatott az intézet párttitkára. Nem volt bőbeszédű. Ennyit mondott csak: *Szántó elvtárs, holnaptól már nem kell bejárnia.*

Így lettem – friss doktorként – állástalan orvos. Talán érdekes lehet, hogy ilyen előzmények után hogyan lett belőlem éppen altatóorvos.

Hihetetlenül hangzik, de mégsem a külső körülmények kényszere folytán. Abban a ködbe vesző múltban, amikor születtem, idehaza vélhetően senki nem hallott még semmit erről a szakmáról. Külföldön kissé előbbre jártak már. *John Snow* személyében, aki *Victoria* királynő szülését fájdalommentesen, *kloroform* narkózisban vezette le, megjelent az első aneszteziológus szakorvos is, de hát akkor azért sokan még nem lehettek, hiszen kevesen altattak királyokat még abban az időben is. Ebből a korból (a XIX. század közepén járunk) jegyezték fel azt a furcsaságot is, hogy egy kloroform narkózisban világra segített kisleányt Anasztázia helyett Anesztéziának kereszteltek (*J. Thornwald: A sebészek évszázada. Gondolat, Budapest, 1959.*).

Hogy Amerikában léteznek már orvosok, akik kizárólag altatással foglalkoznak, nos, ezt néhai *Prochnov* professzortól hallottam először, nyári gyakorlatunkon a salgótarjáni kórházban, 1953-ban. Elég hihetetlen hír volt ez akkor számunkra. Hiszen ott, a sebészetben, Gyula bácsi, a tapasztalt mütös csöpögtette az étert a páciensek orra fölé, és ettől a betegek legtöbbször tényleg elaludtak. Az általános érzéstelenítés eszköztára akkor a mütőkben ebből állt: egy dugóhúzó az éteres üveg számára, egy arcmaszk fémváza, melyre aztán többretegű gáz került és egy szájterpesz.

Önálló narkózist – medikus létemre – magam is rutinszerűen végeztem a fájdalmas kötözések enyhítésére *klóretillel*. A betegnek el kellett kékülnie, hogy ne érezzen semmit, ez volt a szabály és ez sokszor sikerült is.

Nos hát, az altatás ilyen körülmények között azért nem volt olyan vonzó számomra, hogy önálló szakmaként elfogadjam. Viszont a kezdetektől fogva izgató titokként kísértette meg a fantáziámat maga az *Élet*, mint jelenség, amiről *Ady* azt írta, hogy „*az élet szent okokból élni akar*”.

Mik ezek a szent okok? Mit felelhetünk Ádám kérdésére? A *Tragédiára* gondolok, a tudósra, aki lombikját rázogatva méltatlankodik:

– *Mit gúnyolódtok, nem látjátok-é, egy szikra kell csak és életre jó.*

És Ádám ekkor így felel:

– *De azt a szikrát, azt honnan veszed?*

Még ma is Ádám kérdését tartom szakmai létünk egyik nagy kihívásának. S innen nézve majdnem elkerülhetetlen, hogy az emberből ne pont aneszteziológus legyen. Amikor kritikus körülmények között intubálunk, amikor tudatosan kikapcsoljuk a spontán légzést, amikor megbénítjuk a hőregulációt, amikor újraélesztünk, vagy akár csak rettegő kis páciensünk fejét megsimogatjuk, végül is minden cselekedetünk mélyén ennek a *Madách*-i szikrának a végzetes ellobbanását törekszünk megakadályozni, nem ritkán kínnal és keservvel.

Mondhatnám persze, hogy ma már ismert a válasz Ádám kérdésére. Egy amerikai szerző, *Peter Cohen*, mintha csak Ádámnak válaszolna, így ír: „A mitokondriális légzési lánc alakítja át a szubsztrátumot energiává. Valójában tehát azt mondhatjuk, hogy *az élet szikrája a mitokondriumban keresendő* (*Anesthesiology* 1972, 37, 149-176). Élet és energia, íme, elválaszthatatlan egymástól. *Szent-Györgyit* is tanulságos meghallgatnunk. „*Az élő állapot*” című könyvében így ír: „*Akármit csinál egy sejt, meg kell fizetnie érte és az élő szervezetnek ez a valutája, amiben a sejtnek fizetnie kell: az energia.*”

Ennyit az élet szikrájáról. Nem feltétlenül fontos persze, hogy mindennapi munkánkat és gyötrelmeinket állandóan ilyen magasztos gondolatok keresztezzék. De azért néha-néha, ha megállunk, hogy egy percre kifújuk magunkat, talán erőt ad további munkánkhoz az a tudat, hogy az univerzum parányi és partikuláris szereplőiként is kozmikus erőterben dolgozunk, tetteinket olyan erők és energiák táplálják, melyek áthatják világunkat s melynek ősforrása maga a *Kezdet*, ha tetszik a *Big Bang*. Hiszen a világ minden energiája végső soron onnan, a *Nagy Robbanásból* áradt szét.

Mindezt persze már eleink is megsejtették. Krisztus születése előtt több évezreddel Egyiptom közepén *Ehnaton* fáraó a Napot akként imádta, mint minden élőnek a forrását. És vajon nagyot tévedett-e?

Egy görög teológus, *Dyonysos Areopagita*, a középkor mélyén megalkotta a fény teológiáját. Rendszerében a legfőbb isteni lény maga a fényesség, a világot besugárzó ős-energia. Mi pedig, földi élőlények annyiban létezőnk csak, amilyen mértékben ebből a legfőbb energiából részesülünk. Itt azonban csak azt szerettem volna felmutatni, hogy milyen mélységek és magasságok nyílnak meg előttünk, ha egy kicsit közelebb megyünk egy parányi sejt elektromos centráléjához, a mitokondriumhoz.

S ha most visszatérünk a földre, szólnom kell munkahelyemről, a Madarász utcai Gyermekkórházról, melynek immár 1962 óta vagyok szerény munkása. Amikor először léptem át a Madarász Kórház küszöbét, semmit sem találtam abból, amit magamnak elképzeltem. Tapasztaltam viszont nyitottságot, humánusot, az emberi élet feltétlen tiszteletét és feltétel nélküli szolgálatát. A kórház vezetése minden értelmes javaslatomat elfogadta. Rövid idő múltán *lett* korszerű műtéti anesztézia, szervezett és folyamatosan működő reszuszitációs szolgálat és alig néhány év múltán önálló keretek között működő intenzív osztály. Mindezek az eredmények egy kissé még engem is megleptek. Olyannyira, hogy óvatlan pillanataimban az ifjú *Bolyai* tűnt elém, aki híres ötödik posztulátuma kidolgozása után azt írta apjának, hogy „*semmitől egy új világot teremtettem*”. Szerencsére volt, ami kijózanítson, mert mindjárt a kezdetektől fogva egészen a mai napig éreznem kellett annak hátrányát, hogy fel nem tört utakon indultam el, mögöttem álló mesterek támogató segítsége nélkül. Mára már nem *Bolyai*, hanem sokkal inkább *Siegfried* szavai visszhangoznak bennem, aki *Wagner* operájában így becsmerli *Mimét*: „*Amit a legjobban tud, ahhoz sem ért*”. Ma már vigaszt találok *Chaplin* szavaiban, aki nem átallja bevallani, hogy ő is dilettáns: „*Mindannyian dilettánsok vagyunk – mondja a Rivaldafényben – egy életből többre nem telik.*”

Így múlt el fölöttem több mint negyed század az általam megszervezett intenzív osztályon, jóban-rosszban, kalandokban és kudarcokban, ahogy az illik. És én egyszer megint csak hallom a szót, hogy többé már nem kell bejárnom. (*Szántó elvtársból* ekkorra már *Imre* lett, megerősítve bennem a töretlen haladásba vetett szilárd hitemet.)

Előre várva már ezt a pillanatot, nyitottam egy vállalkozást, amely nyugdíjasként is képes elhíttetni velem, hogy munkámnak van még értelme. Ez azért nem valami eldorado, leginkább *Moldova* szavai illenek rá: „*Némely vállalkozás – írja – a kézzel hajtott ventilátorhoz hasonlít. Épp annyi energiát termel, amennyi a forgatás által kiváltott izzadság felszárításához elegendő.*”

Ez a vállalkozásom olyan munka, amelyet én *bölcsőhalál prevenció programnak* neveztem el. Miközben hazánkban a csecsemőhalandóság az első világháborútól napjainkig mintegy 14 százalékról 8 ezrelékre zuhant – jelezve a medicina és ezen belül a pediátria nagy ívű fejlődését –, addig az elmúlt évszázadokhoz, évezredekhez hasonlóan még napjainkban is, hirtelen és váratlanul, itt is – ott is meghal egy-egy csecsemő anélkül, hogy a megrettent szülőket egy ilyen megmagyarázhatatlan tragédia elkerülésére bárki is előzetesen felkészítette volna. Ezen a területen immár több mint nyolcezer gondozott család számára tudunk e tekintetben nyugalmas nappalokat és éjszakákat biztosítani, miközben bölcsőhalálban egy csecsemőt sem veszítettünk el.

*

Ilyen egyszeri és ünnepélyes pillanatban mégis csak üzennem kellene valamit az ifjabb generációknak is. Ha magamból indulok ki, akkor legszívesebben ezt tanácsolnám elembertelenedő világunkban: *olvassatok a magatok örömeire és okulására sok mesét. Gyöngyszemekre lelhetek.* Én nemrég, meseolvasás közben, nagy bölcsességre bukkantam. Átadom most nektek:

„*Sose add fel, ne légy csacska, egérből is lehet macska.*”

Azt hiszem, ennek később még hasznát vehetitek.

És mit üzenjek nektek, korosodó barátaim, akikkel oly sok éven át, jóban és rosszban összefogva, válllvetve törtük az utat egy életünk értelmévé nemesedett gyönyörű szakma és hivatás megszületése és elfogadtatása érdekében?

„*Legyetek derűsek, én is derűs vagyok.*”

Mint tudjuk, ez volt *II. János Pál* utolsó üzenete. «

*

Nyugodjál békében, Imre bátyám!

(Közreadja: *Praefort László dr.*)

